

MİLLİ KİTABXANA
GƏNCLƏRİN İNFORMASIYA MƏDƏNİYYƏTİNİN
FORMALAŞMASI SİSTEMİNDƏ

Məlumdur ki, yaşadığımız dövr elmin, texnikanın və yeni texnologiyaların misli görünməmiş inkişafı ilə səciyyələnir. Bu dövrdə hər bir ölkənin tərəqqisi vətəndaşların, xüsusilə gənclərin yüksək səviyyədə təhsil almalarından, elmin və texnikanın əsaslarına dərinlən yiyələnmələrindən birbaşa asılıdır. Hazırda bütün ölkələrdə hər bir şəxs, qrupun, kollektivin təşkilatın inkişafı getdikcə daha çox məlumatlı, bilikli olmaqdan, mövcud informasiyaları axtarmaq və istifadə etmək bacarığından, müasir texnikanın əsaslarına dərinlən yiyələnmələrindən birbaşa asılıdır. Bu cəhətlər şagirddən tutmuş alimə, fəhlədən, qulluqçudan tutmuş nazirə kimi, bütün insanlara həm gündəlik, cari, həm də perspektiv fəaliyyətini səmərəli və məqsədyönlü qurmaq üçün lazımdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənabları “BAKUTEL-2006” XII Beynəlxalq telekommunikasiya və informasiya texnologiyaları sərği-konfransının açılış mərasimindəki çıxışında da bu məsələyə xüsusi diqqət yetirdiyini bildirərək demişdir: “...Biz çox istəyirik ki, yetişən gənc nəsil bilikli olsun, savadlı olsun. Dünyada olan ən qabaqcıl texnologiyaları mənimsəyə və Azərbaycanda tətbiq edə bilsin. ...Məhz bilik, məhz savad, yeni texnologiyalar - bunlar ölkəyə uğur, rifah gətirir, inkişaf, müasirlik gətirir” (2, S. 449.).

Bu gün gənclərlə bağlı müəyyən işlər həyata keçirmək üçün konkret hüquqi bazanın yaradılması vacibdir. Sevindirici haldır ki, gənclər siyasətinin həyata keçirilməsi üçün ölkəmizdə gənclərlə iş sahəsində, gənclərin sosial-iqtisadi inkişafına yönəldilmiş mükəmməl qanunvericilik bazası formalaşmış. Son illər bilavasitə gənclərlə bağlı 20-yə yaxın normativ sənədin qəbul edilməsi dövlətimizin, prezident İlham Əliyev cənablarının gənc nəsle xüsusi diqqət və qayğısının ifadəsidir. «Gənclər siyasəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu, «Azərbaycan Gəncliyi Dövlət Proqramı» (2005-2009-cu illər), Azərbaycan Respublikası Prezidentinin «Azərbaycanın gənc istedadlarına dövlət qayğısı haqqında» fərmanı, «Gənc istedadlar üçün xüsusi təqaüdlər təsis edilməsi haqqında» sərəncamı, «Dövlət gənclər siyasəti haqqında» fərmanı, «Gənc ailə» Proqramı, «Gənclərdə vətənpərvərlik və vətəndaşlıq hisslərinin yüksəldilməsi» proqramı, «İstedadlı yeniyetmələrin və yaradıcı gənclərin sosial, iqtisadi və s. problemlərinin həllinə yönəlmiş, onların öz qabiliyyətlərini inkişaf etdirmələrinə kömək edən dövlət proqramı», «Ordudan tərxis olunmuş gənclərin məşğulluğu» proqramı və s. kimi qanunvericilik aktları və dövlət

proqramlarının qəbul olunması gənclərin sosial-iqtisadi inkişafını təmin etməyə imkan vermiş, gənclərin təhsili, tərbiyəsi, sağlamlığı, intellektual və mənəvi inkişafı, asudə vaxtının təşkili, problemlərinin həlli, hüquqlarının müdafiəsi, respublikanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında iştirakı ilə bağlı məsələləri və s. əhatə edilmişdir.

Gənclər siyasətinin həyata keçirilməsi, müharibə şəraitində yaşayan bir ölkədə gənc nəsildə torpağa, vətənə məhəbbət hisslərinin aşılınması, milli ruhun formalaşması, milli sərvətlərimizin qorunması, eləcə də gənclərin biliklərinin artırılması, informasiya və kommunikasiya texnologiyalarından istifadə vərdişlərinin aşılınması ilə bağlı işlərin həyata keçirilməsi ölkədə kitabxanaların qarşısında mühüm vəzifə kimi durur. Qloballaşma dövründə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının kitabxana işinə tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyi üçün möhtərəm Prezident İlham Əliyev cənablarının «Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə» Dövlət proqramında Azərbaycan kitabxanalarında bu istiqamətdə görülən işlərdən danışılır (1). Proqramın əsas məqsədi «Kitabxana işi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununda nəzərdə tutulan müddəalara uyğun olaraq kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini, ölkədə mədəni sərvətlərin toplanmasını, mühafizəsini və onlardan istifadə imkanlarının artırılmasını təmin etməkdən ibarətdir. Bundan başqa kitabxana-informasiya sahəsində yeni texnologiyaların tətbiqi və istifadəsi nəticəsində müasir kitabxana-informasiya infrastrukturunun yaradılması, istifadəçilərə göstərilən kitabxana-informasiya xidmətinin dünya standartları səviyyəsinə çatdırılması, habelə əhalinin fasiləsiz təhsilinin təmin edilməsi üçün şəraitin yaradılmasından ibarətdir (5). Müasir dövrdə hər bir şəxs, tələbatçı ehtiyac duyduğu informasiyanı mənimsəmək üçün müəyyən səviyyədə mədəniyyətə malik olmalıdır. Bu tələbatdan da “informasiya mədəniyyəti” anlayışı meydana gəlmişdir.

İnformasiya mədəniyyəti-ümumi mədəniyyətin tərkib hissəsi kimi informasiya fəaliyyəti sahəsində bilik, bacarıq və vərdişlərin məcmusu olub, informasiya tələbatçılarına informasiya məkanında sərbəst istiqamətlənməyə, ona lazım olan məlumatları (sənədləri) yerindən asılı olmayaraq asan əldə etməyə və istifadə etməyə şərait yaradan mühüm amildir. İnformasiya təminatını yerinə yetirən, öz fəaliyyətini cəmiyyətin informasiya tələbatının ödənilməsinə yönəldən, insanların informasiya hüquqlarını təmin edən müəssisələrdən kitabxanaları, elmi-texniki informasiya müəssisələrini, arxivləri, muzeyləri, statistika idarələrini, nəşriyyatları, kitab yayım mərkəzlərini və başqalarını qeyd etmək olar (3, S. 72). Bu sahədə respublikanın qabaqcıl kitabxanalarından biri kimi 85 ildən artıq xalqın xidmətində duran M.F.Axundov adına Milli Kitabxananın fəaliyyətinə nəzər salaq.

İlk növbədə onu qeyd etmək istərdim ki, artıq 2006-cı ildən etibarən Milli Kitabxananın saytının (www.anl.az) fəaliyyəti bərpa olunmuş, oxucuların istifadəsinə verilmişdir. Saytda mövcud olan “elektron kataloq”, “elektron kitabxana” bölmələri oxucularımız, xüsusilə də gənclərimiz tərəfindən çox geniş istifadə olunur. Belə ki, 2008-ci ildə saytdan istifadə edənlərin sayı 98447, elektron kataloqdan istifadə edənlərin sayı isə 43458 olmuşdur. 2008-ci ilin mart ayından etibarən kitabxananın saytında “virtual sifariş” bölməsi yaradılmışdır ki, ötən il bu xidmət növündən 260 oxucu yararlanmışdır. Saytda Elektron kitabxana sahəsində “Elektron versiyası hazırlanmaqda olan kitablar” başlıqlı bölmə yerləşdirilib. Azərbaycan Respublikasının ümummilli lideri Heydər Əliyev cənablarının 85 illik yubileyi ərəfəsində onun bütün çıxışları, nitqləri, bəyanatları, fərman və sərəncamları, məktub və müsahibələri daxil edilmiş “Müstəqilliyimiz əbədidir”adlı 24 cildlik kitabların elektron versiyası da daxil olmaqla “Heydər Əliyev irsi”, Mir Cəlal Paşayevin əsərləri, onun haqqında yazılan əsərlər də daxil olmaqla “Mir Cəlal Paşayev irsi” adlı materialların elektron versiyalarını və CD variantlarını, klassiklərimiz silsiləsindən Azərbaycanın dahi şairi Nizami Gəncəvinin “Xəmsə”si, qəzəlləri və onun haqqında müasirlərimizin yazdıqları, şairin əsərlərində işlənən atalar sözləri və s. daxil olmaqla “Nizami Gəncəvi irsi”, Məhəmməd Füzulinin 6 cildlik seçilmiş əsərlərindən ibarət olan “Füzuli irsi”, görkəmli Azərbaycan şairi, yazıçısı və dramaturqu Hüseyn Cavidin 5 cildlik əsərlərindən ibarət “Hüseyn Cavid irsi”, V.Andriyanov və H.Mirələmovun birgə yazdıqları “Görkəmli şəxslərin həyatı” silsiləsindən “Heydər Əliyev” və “İlham Əliyev: bioqrafiya davam edir” kitablarının elektron versiyaları və CD variantı hazırlanıb Elektron kitabxananın oxucularının istifadəsinə təqdim edilmişdir. Bu ənənə davam etdirilərək oxucularımızı daha çox maraqlandıran və daha geniş oxucu kütləsi tərəfindən soruşulan aktual mövzularda kitabların və digər materialların elektron versiyalarının hazırlanması da planlaşdırılır (4, S. 8.). Həmçinin saytda kitabxanada keçiriləcək kütləvi tədbirlər haqqında əvvəlcədən anons verilir ki, maraqlanan oxucular bu tədbirlərdə yaxından iştirak edirlər. Sonra isə həmin tədbir haqqında ətraflı məlumat çatdırılır. Saytımızda “metodik xidmət” bölməsi yaradılmışdır ki, kitabxana işçiləri, oxucular bizim elektron poçt ünvanımıza (**metodanl@yahoo.com**) onları maraqlandıran suallarla müraciət edir, ötən il ərzində 500-ə yaxın məktub kitabxanamızın əməkdaşı tərəfindən cavablandırılmışdır. Saytımızda olan “Kitabxananın nəşrləri” bölməsində isə oxucular Milli Kitabxanada nəşr olunan hər bir metodik və biblioqrafik vəsaitlə yaxından tanış ola bilirlər. Milli Kitabxananın saytında edilən hər bir yenilik oxucularımızın, eləcə də gənc nəslin informasiyaya olan tələbatının ödənilməsi, onların sorğularının operativ cavablandırılmasına yönəldilmişdir. İstər axtarış zamanı, istər kompüterdən

istifadə prosesində, istərsə də məlumatların əldə edilməsində əməkdaşlar gənclərə yaxından kömək edir, dəyərli məsləhətlər verirlər.

Kitabxanamızın oxucularına gəldikdə isə, 2008-ci ildə 37185 yeni oxucu yazılmışdır ki, bunlardan 24093-ü gənclərdir, kitabxanaya gəliş isə 175969 nəfər təşkil etmişdir (4, S. 6). Təbii ki, sevindirici haldır ki, gənclərimiz elmə, təhsilə böyük maraq göstərir və Milli Kitabxana da onlara xidmət işində imkanlarını əsirgəmir. 2008-ci ilin sentyabr ayında kitabxanamız oxucularını növbəti dəfə sevindirdi. Belə ki, kitabxanada Rusiya Dövlət Kitabxanasının elektron dissertasiya fondunun virtual oxu zalının açılışı olmuşdur ki, bununla da oxucular Rusiyada müdafiə olunmuş dissertasiyaların elektron versiyası ilə tanış olub, ondan istifadə etmək imkanı əldə edirlər. Bu böyük bir nailiyyətdir. Belə ki, gənc tədqiqatçılarımız artıq təkcə Azərbaycanda deyil, Rusiyada da müdafiə olunmuş dissertasiyalarla tanış olur, gələcək fəaliyyətlərində dünya təcrübəsindən istifadə etməyə nail olurlar. Beləliklə gənclərimizin elmi və təcrübə biliklərinin artmasına, dünya standartlarına uyğun mütəxəssislər kimi yetişməsinə zəmin yaranır. Hazırda Azərbaycanda müdafiə olunmuş dissertasiyaların elektron variantının yaradılması işi həyata keçirilir. Digər tərəfdən kitabxana 2009-cu ilin fevral ayından “Açıq Cəmiyyət İnstitutu” və EBSCO Publishing kompaniyasının müştərək layihəsi olan “EIFL Direkt” layihəsinə qoşularaq müxtəlif elm sahələrinə aid ingilis dilində jurnal, qəzet və xəbərlər toplusunun 7000-ə qədər tammətli variantını İnternet vasitəsilə on-layn rejimində əldə etmək imkanına malik olmuşdur ki, bu da oxucularımıza xidmət işində böyük bir nailiyyətdir.

Məlum olduğu kimi, mənəvi həyatımızın tarixi ən qədim dövrlərdən başlayaraq kitabla sıx bağlı olmuş və məhz onun ehtiyacları müqabilində kitab yeni-yeni formalara düşərək təkmilləşmiş, formalaşmışdır. Müasir informasiya cəmiyyətində onun rolu daha da artmış, kitab kommunikasiya üsullarından biri kimi çıxış etmişdir. Son illər kitab oxuyanların sayı xeyli azalıb. Ekspertlər kitaba marağın sönməsinin səbəbini ilk növbədə İnternet şəbəkəsinin genişlənməsində, insanların yeni texnologiyalara olan marağının artmasında, əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin aşağı düşməsində və s. görürlər. 2008-ci ildə kitabxanaya 11548 adda kitab, 159 adda jurnal, 321 adda qəzet, 85 adda elmi əsər daxil olmuşdur, ümumi fondumuz isə 4 508 626 nüsxə təşkil edir. Artmaqda olan informasiya mənbələrindən asan istifadəni təmin etmək məqsədilə kitabxanada 13 oxu zalı fəaliyyət göstərir (4, S. 7). Oxucularımız həm kitabxananın zəngin kataloq və kartotekasından, həm də kitabxanada yerləşən kompüterlər vasitəsilə elektron kataloq və elektron kitabxanadan istifadə edirlər. Bu işdə onlara növbətçi biblioqraflarımız kömək edir. Oxucuların sorğuları həm ənənəvi şəkildə, həm də kompüter vasitəsilə axtarılaraq əldə olunan nəticələr onlara çatdırılır, kompüterdən istifadə

qaydaları, qlobal şəbəkədə, elektron kataloqda axtarış aparmaq qaydaları oxuculara öyrədilir.

Qlobal şəbəkənin inkişaf etdiyi bir zamanda oxucular arasında kitaba məhəbbət oyatmaq, kitabı onlara sevdirmək, kitabın nüfuzunu qaldırmaq üçün kütləvi tədbirlərin müxtəlif formalarından istifadə etmək vacibdir. Bu məqsədlə Milli Kitabxananın fəaliyyətində həyata keçirilən kütləvi tədbirlərin əhəmiyyəti xüsusilə diqqətəlayiqdir. Belə ki, respublikamızda baş verən əlamətdar və tarixi günlərlə əlaqədar olaraq- anım (xatirə) günləri, sərgilər, guşələr, kitabların təqdimat mərasimləri, kitab bayramı və başqa təbliğat xarakterli rəngarəng tədbirlər təşkil olunur. Ötən il Milli Kitabxanada 60-dan çox belə tədbir keçirilmişdir (4, S.10).

Anım günləri xalqımızın yaddaşına həkk olunmuş, qanlı günlərlə, hadisələrlə əlaqədar təşkil olunur. Bu məqsədlə (anım gününün mövzusunə uyğun olaraq) şəhidlərin xatirəsinə fotostendlər, sərgilər hazırlanır, sənədli filmlər göstərilir, həvəskar gənclərin əl işlərindən ibarət sərgi düzəldilir, tanınmış şəxslər, görkəmli elm və mədəniyyət xadimləri, şəhidlərin ailə üzvlərindən, yaxınlarından, döyüş yoldaşlarından bir neçə şəxs dəvət olunur. Bu tədbir zamanı gənclərimizin həm dünyagörüşü artır, həm də mənəvi aləmi zənginləşir, yeni informasiya əldə edir.

Sərgilərin təşkili əyani təbliğat formasının ən geniş yayılmış üsuludur. Yeni kitabların sərgisi kitabxanaya yeni daxil olmuş nəşrlər haqqında müntəzəm məlumat vermək məqsədi daşıyır. Həm də bu zaman Azərbaycan elminə, mədəniyyətinə, iqtisadiyyatına və digər sahələrinə dair nəşr olunmuş kitablar haqqında oxucularımız məlumat alır. Qeyd edək ki, kitabxanalarda təşkil edilən sərgilərdə kitablarla yanaşı, müxtəlif qəzet və jurnal nömrələri əks etdirilir ki, bu da həmin sərginin əhəmiyyətini xeyli artırır.

Guşələr sərgiyə nisbətən daha geniş və əhatəli olur. Belə ki, guşədə əlavə olaraq kartoteka, qəzet, jurnal materialları, tövsiyə ədəbiyyat siyahıları, mövzuya uyğun bir sıra sənədlər və şəkillər də öz əksini tapmalıdır. Guşələr uzunmüddətli olur. Milli Kitabxanada gənclərimizi maraqlandıran “Azərbaycanın tacı Qarabağ”, “Azərbaycanda turizm” “Hüquq guşəsi” kimi daimi guşələr hazırlanmışdır.

Kitabxanada kitabların təqdimat mərasimlərinin keçirilməsinə də xüsusi əhəmiyyət verilir. Milli Kitabxana əsasən Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin ölməz həyat yolunu əks etdirən, bu siyasətin layiqli davamçısı olan prezident İlham Əliyevin fəaliyyətini işıqlandıran kitabların, milli mənəvi dəyərlərimizin və vətənpərvərlik tərbiyəsinin təbliği ilə bağlı ədəbiyyatın, yeni nəsillə istedadlı gənclərin yaradıcılığının təbliği, cəmiyyətə tanıtılması məqsədilə onların çap olunmuş əsərlərinin, xalqımızın tarixi, mədəniyyəti ilə bağlı dəyərli kitabların təqdimat mərasiminin keçirilməsinə üstünlük verir. Bu zaman texniki vasitələrdən də istifadə olunur.

Oxucuların marağına səbəb olan tədbirlərdən biri də kitab bayramıdır. Bu tədbir ildə bir dəfə keçirilsə də geniş oxucu kütləsinin iştirakı ilə müşahidə olunur. Azərbaycanda fəaliyyət göstərən aparıcı nəşriyyatların və müəlliflərin birbaşa iştirakıyla yeni kitabların sərgisi keçirilir. Bəzi nəşriyyatlar yeni çap olunmuş kitabları oxuculara hədiyyə edirlər.

Göründüyü kimi, Milli Kitabxana bütün səyləri ilə bütün oxucuların, xüsusilə də gənc nəslin günbəgün artmaqda olan tələbatlarını ödəməyə çalışır. Təcrübələr göstərir ki, geniş oxucu kütləsi belə tədbirlərə xüsusi maraq göstərir və həvəslə bu tədbirlərdə iştirak edirlər. Təbii ki, hazırda ictimai həyatın bütün sahələrinə yeni texniki vasitələrin tətbiqi ilə əlaqədar kitabxanada da bir sıra proseslərin avtomatlaşdırılması həyata keçirilir. Hazırda elm, mədəniyyət, informasiya, təhsil və tərbiyə müəssisəsi kimi kitabxananın qarşısında duran əsas vəzifə cəmiyyət üzvlərinin, xüsusilə gələcəyimiz olan gənclərin həm bir şəxsiyyət kimi formalaşmasında cəmiyyətə, vətənə layiqli, bilikli, hərtərəfli inkişaf etmiş vətəndaş kimi böyüməsində yaxından iştirak etmək, cəmiyyətə layiqli xidmət göstərmək, əhalini qısa zaman kəsiyində informasiya resursları ilə operativ şəkildə təmin etmək və mükəmməl elektron kitabxana yaratmaqdır. Bu gün 500-ə yaxın kitabın, 200-dən çox qəzet və jurnalın, 4000-ə yaxın məqalənin elektron versiyası yaradılmışdır. Təbii ki, bu prosesin tam həyata keçirilməsi üçün müəyyən zaman lazımdır. Ümid edirik ki, qısa bir zamanda artıq hər bir istifadəçi, istənilən məkanda kompüterlərinin qarşısında oturub, kitabxananın saytına girməklə elektron kitabxanadan onlara lazım olan informasiyanı, kitabı, qəzeti və jurnalı, digər sənəd növlərini elektron versiyada əldə edəcəkdir.

ƏDƏBİYYAT

1. *Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramının təsdiq edilməsi barədə: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 6 oktyabr 2008 //Azərbaycan.- 2008.- 7 oktyabr.- S. 1.*

2. *Kitabxanalar biliklər cəmiyyətində (ikidilli Azərbaycan-Rusiya layihəsi) /layihənin rəh. Ə.Qarayev, tərt. S.Məmmədəliyeva.-B.:Nurlar, 2006.- 520 s.*

3. *Xələfov A. İnformasiya xidməti //Kitabxanalar biliklər cəmiyyətində (ikidilli Azərbaycan-Rusiya layihəsi) /layihənin rəh. Ə.Qarayev, tərt. S.Məmmədəliyeva.-B.:Nurlar, 2006.- S. 64-74.*

4. *M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasının 2008-ci il hesabatı.- 63 s.*

5. Tahirov K. Kitabxana işinə dair yeni Dövlət Proqramı mədəni dəyərlərimizə qayğının təzahürüdür //Xalq qəzeti.- 2008.- 15 oktyabr.- S. 5.

АДИЛЯ АБДУЛЛАЕВА,
Аспирант Азербайджанской Национальной Академии Наук

**НАЦИОНАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА В СИСТЕМЕ
В ФОРМИРОВАНИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ
МОЛОДЕЖИ**

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о внедрении новых технологических средств в основные рабочие процессы библиотеки, создании электронных библиотек, организации нового информационного обслуживания населения в информационном обществе.

А также широко освещается деятельность библиотек, особенно Национальной Библиотеки, в проведении в стране молодежной политики, в повышении знаний и развития молодежи, формировании ее информационной культуры, в привитии молодежи навыков в использовании информационных и коммуникационных технологий.

ADILA ABDULLAEVA
The post-graduated student of
Azerbaijan National Academy of Sciences

**NATIONAL LIBRARY IN THE SISTEM OF
OF YOUTHS' INFORMATION CULTURE**

SUMMARY

Article is about the application of new technical means in information society in the main work processes realized at the library, the foundation of electronic libraries, the organization of new information services to the people.

It was also lightened the activities of libraries, the mainly, National Library at the realization of youths' knowledge, tanning the using habits of information and communication technologies to them and the formation of information culture in the country.